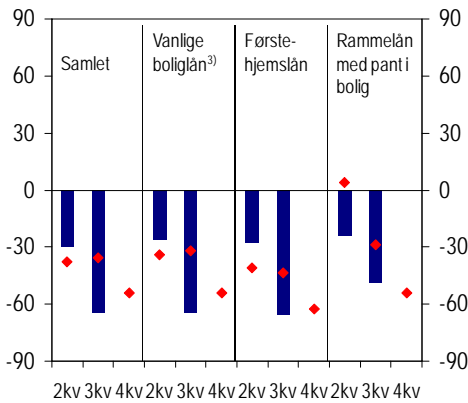

3. kvartal 2008

Norges Banks utlånsundersøkelse

Fortsatt innstramming i kredittpraksisen

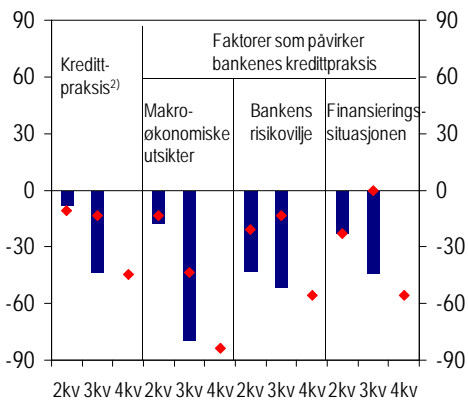
Figur 1 Etterspørsel etter lån fra husholdninger i 2008. Nettotall. ^{1), 2)} Prosent

¹⁾ Nettotall fremkommer ved å veie sammen svarene i undersøkelsen. De blå søylene viser utviklingen det siste kvartalet. De røde punktene viser forventet utvikling for neste kvartal. De røde punktene er forflyttet ett kvartal fram i tid
²⁾ Negative nettotall betyr fallende etterspørsel
³⁾ Nedbetalingslån med pant i bolig

Kilde: Norges Bank

Figur 2 Endring i kredittpraksis overfor husholdninger i 2008. Faktorer som påvirker kredittpraksisen. Nettotall. ¹⁾ Prosent

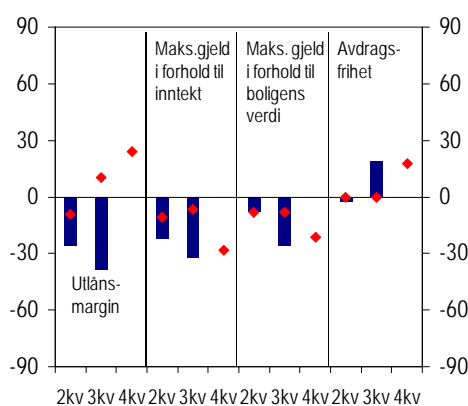

¹⁾ Se fotnote 1 i figur 1

²⁾ Negative tall innebærer innstramning i kredittpraksis

Kilde: Norges Bank

Figur 3 Endring i lånebetingelser for husholdninger i 2008. Nettotall. ^{1), 2)} Prosent

¹⁾ Se fotnote 1 i figur 1

²⁾ Positive tall for utlånsmargin betyr økt utlånsmargin og derfor strammere kredittpraksis. Negative tall for maksimal gjeld i forhold til inntekt, maksimal gjeld i forhold til boligens verdi og for avdragsfrihet innebærer strammere kredittpraksis

Kilde: Norges Bank

Norges Banks utlånsundersøkelse 3. kvartal 2008

Bankene fortsatte å stramme inn sin kredittpraksis overfor husholdninger og foretak i tredje kvartal 2008. Særlig kredittpraksisen overfor husholdninger ble endret mye. Det var en betydelig innstramning på lån til næringsseiendom. I fjerde kvartal 2008 forventer bankene ytterligere innstramning i kredittpraksis overfor foretak og husholdninger.

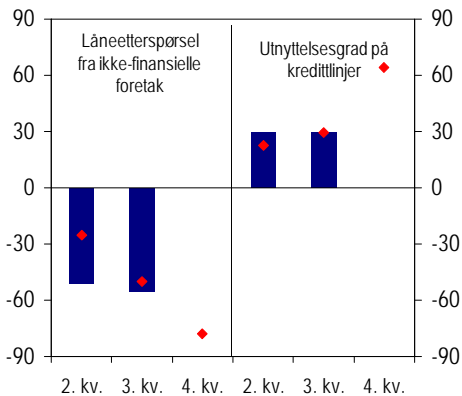
Norges Banks utlånsundersøkelse for 3. kvartal 2008 ble gjennomført i perioden 1. oktober - 10. oktober 2008. Deltakerne i undersøkelsen ble bedt om å vurdere utviklingen i kredittpraksis og etterspørselen etter lån i 3. kvartal 2008 sammenlignet med 2. kvartal 2008, samt forventet utvikling i 4. kvartal 2008 sammenlignet med 3. kvartal 2008.

Bankene i undersøkelsen bruker en skala med fem alternativer for å svare om det er små eller store endringer i de ovennevnte forhold. Store endringer får dobbelt så stor vekt i beregningen av resultatene som små endringer. Til slutt vektet svarene med bankenes andel av endringen i utlån til henholdsvis husholdninger og foretak. De fremkomne nettotallene angis i en skala fra -100 prosent til 100 prosent. Dersom alle bankene i utvalget har svart at det er noe innstramning i kredittpraksis, vil nettotallet være -50 prosent. Dersom noen av bankene har strammet inn sin kredittpraksis noe uten at de andre bankene har endret kredittpraksis, vil nettotallet ligge mellom 0 og -50 prosent. Dersom alle bankene i utvalget har strammet inn sin kredittpraksis mye, vil nettotallet være -100 prosent.

Utlån til husholdninger

Bankene rapporterte at husholdningenes samlede etterspørsel etter lån avtok betydelig i 3. kvartal 2008 sammenlignet med 2. kvartal 2008, se figur 1. Fallet i etterspørselen var større enn det bankene hadde forventet. Lavere bolig- og bilomsetning bidro til fallet i etterspørselen. Husholdningenes etterspørsel avtok for alle typer lån i 3. kvartal 2008. Bankene forventer at husholdningenes etterspørsel etter alle typer lån vil fortsette å avta i 4. kvartal 2008. Særlig etterspørselen etter førstehjemslån og andre sikrede nedbetalingslån (billån, båtlån osv.) vil bli rammet.

Figur 4 Etterspørsel etter lån fra ikke-finansielle foretak og utnyttelsesgrad på kredittlinjer i 2008. Nettotall.^{1), 2)} Prosent

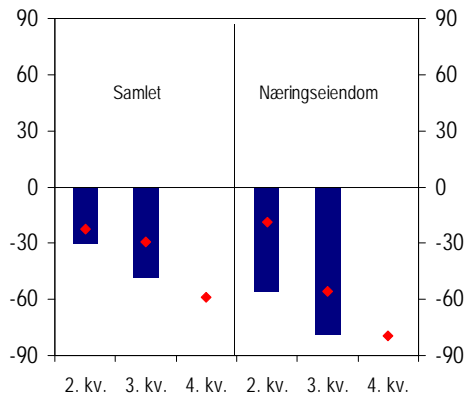

¹⁾ Se fotnote 1 i figur 1

²⁾ Positive nettotall betyr økt etterspørsel / økt utnyttelsesgrad på kredittlinjer

Kilde: Norges Bank

Figur 5 Endring i kredittpraksis overfor ikke-finansielle foretak i 2008. Nettotall.^{1), 2)} Prosent

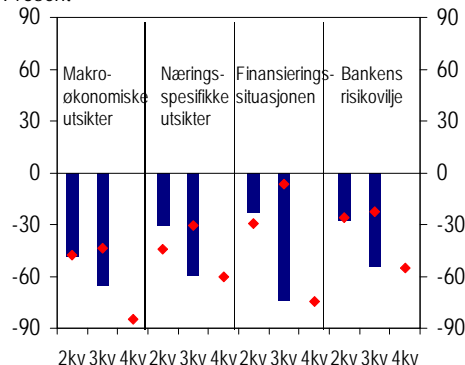

¹⁾ Se fotnote 1 i figur 1

²⁾ Negative tall innebærer innstramning i kredittpraksis

Kilde: Norges Bank

Figur 6 Faktorer som påvirker kredittpraksisen overfor ikke-finansielle foretak i 2008. Nettotall.^{1), 2)} Prosent

¹⁾ Se fotnote 1 i figur 1

²⁾ Negative tall betyr at faktoren bidrar til innstramning i kredittpraksis

Kilde: Norges Bank

Det var en betydelig endring i bankenes kredittpraksis overfor husholdninger i 3. kvartal i år, se figur 2. En langt større andel av bankene strammet inn kredittpraksis overfor husholdninger i 3. kvartal enn i 2. kvartal 2008. Innstramningen i 3. kvartal var større enn forventet. Faktorene som bidro mest til innstramningen i kredittpraksis overfor husholdninger i 3. kvartal var de makroøkonomiske utsiktene, bankenes risikovilje og finansieringssituasjonen. Også mål for markedsandel og økt mislighold bidro noe til innstramningen. Fremover forventer bankene fortsatt innstramning i kredittpraksis som følge av de makroøkonomiske utsiktene, bankenes risikovilje og finansieringssituasjonen.

Bankene endret flere lånebetingelser overfor husholdningene i 3. kvartal i år, se figur 3. Bankene reduserte maksimal gjeld i forhold til inntekt og i forhold til boligens verdi. Bankene økte avdragsfriheten og maksimal nedbetalingstid. Fremover forventer bankene å øke utlånsmarginen samt redusere maksimal gjeld i forhold til inntekt og i forhold til boligens verdi.

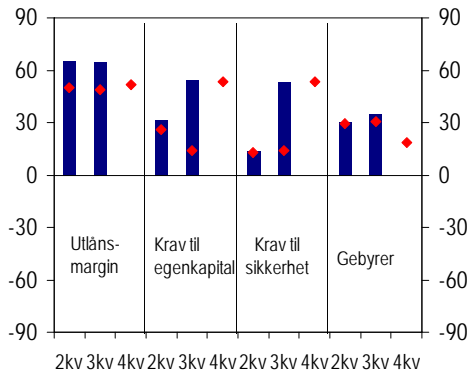
Utlån til ikke-finansielle foretak

Bankene rapporterte at etterspørselen etter lån fra ikke-finansielle foretak falt betydelig og omtrent som forventet i 3. kvartal sammenlignet med 2. kvartal 2008, se figur 4. Samtidig økte utnyttelsesgraden på kredittlinjene som følge av blant annet svikt i sertifikat- og obligasjonsmarkedene. Bankene forventer enda større fall i låneetterspørsel fra foretak i 4. kvartal sammenlignet med 3. kvartal. Utnyttelsesgraden på kredittlinjer forventes å øke betydelig i 4. kvartal.

Bankene fortsatte å stramme inn kredittpraksisen overfor ikke-finansielle foretak i 3. kvartal, se figur 5. Innstramningen var større enn forventet, og betydelig for utlån til næringseiendom. Bankene opplyser om at det i større grad enn tidligere skiller på gode og dårlige kunder både når det gjelder prising og kredittvurdering. Bankene forventer ytterligere innstramning overfor ikke-finansielle foretak i 4. kvartal. Den betydelige innstramningen på næringseiendom forventes å fortsette i 4. kvartal.

Alle faktorene i undersøkelsen trakk i retning av strammere kredittpraksis overfor ikke-finansielle foretak i 3. kvartal i år. Finansieringssituasjonen og de makroøkonomiske utsiktene bidro mest til innstramningen i bankenes kredittpraksis, se figur 6. Alle faktorene bidro i større grad enn forventet. Spesielt gjaldt dette finansieringssituasjonen. Fremover forventer bankene en ytterligere innstramning i kredittpraksis, særlig som følge av de makroøkonomiske utsiktene og finansieringssituasjonen. Dersom finansieringssituasjonen ikke bedres, frykter enkelte banker utlånsstopp i 4. kvartal 2008.

Figur 7 Endring i lånebetingelser for ikke-finansielle foretak i 2008. Nettotall.^{1), 2)} Prosent

¹⁾ Se fotnote 1 i figur 1

²⁾ Positive tall for utlånsmargin betyr økt utlånsmargin. Positive tall for utlånsmargin, krav til egenkapital, krav til sikkerhet og for gebyrer innebærer strammere kredittpraksis

Kilde: Norges Bank

Innstramningen i kredittpraksis overfor ikke-finansielle foretak i 3. kvartal 2008 ble først og fremst gjennomført med en betydelig økning i utlånsmarginen, samt strengere krav til egenkapital og sikkerhet, se figur 7. Bankene økte også gebyrene. Bankene forventer å øke utlånsmarginen og kravene til egenkapital og sikkerhet ytterligere i 4. kvartal.